

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ธุรกิจต่างๆทั่วโลกต้องแข่งขันกันเพื่อเพิ่มสัดส่วนในการครองตลาดนั้น นอกจากการส่งเสริมให้เกิดคุณภาพในตัวสินค้าและบริการ ฝ่ายบริหารยังต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อลูกค้า รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น พนักงานผลิตซึ่งอาจได้รับ มลพิษจากการผลิตสินค้า หรือประชาชนที่อาศัยในบริเวณโรงงานอาจได้รับอันตรายจากมลภาวะต่างๆ ทั้งบนบก ในน้ำและในอากาศ ผลจากตัวบทกฎหมายและข้อบังคับของหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สื่อมวลชนกลุ่มผู้บริโภคแนวอนุรักษ์ได้สร้างแรงกดดันต่อธุรกิจอุตสาหกรรมให้เกิดความสนใจต่อผลกระทบที่เกิดจากปัญหามลพิษประเภทต่างๆ กิจการต้องจัดให้มีการลงทุนเพื่อขจัดมลภาวะและของเสียอันตราย มีการบำบัดน้ำเสีย และสารปนเปื้อนที่อาจตกค้างในที่ดินของโรงงานและบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ฝ่ายบริหารยังต้องวางแผนที่จะใช้พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่างๆอย่างชาญฉลาดทั้งนี้เพื่อบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมโลกให้ยั่งยืน (Sustainability) (คววมณี โกมารทัต, 2545: 67)

การลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมของแต่ละกิจการนั้นย่อมมีผลกระทบต่อระบบบัญชีในกิจการ เพราะนักบัญชีจะต้องจัดทำตัวเลขเพื่อรายงานด้านสิ่งแวดล้อมแก่ผู้ใช้งบการเงินที่มีส่วนได้เสียอันเนื่องจากผลประโยชน์ของกิจการนอกจากนี้ยังต้องนำเสนอข้อมูลทางการเงินให้แก่ผู้บริหารเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาของกิจการที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมรวมทั้งใช้ในการวางแผนเตรียมพร้อมสำหรับภาวะฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งปัจจุบันมาตรฐานการบัญชีไทย มาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ และมาตรฐานการบัญชีสหรัฐอเมริกา ยังไม่มีหลักเกณฑ์การจัดทำการบัญชีสิ่งแวดล้อมที่เป็นบรรทัดฐานสำหรับธุรกิจให้ถือปฏิบัติ อย่างไรก็ตามยังมีหน่วยงานราชการ สถาบัน และองค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในและต่างประเทศ ได้กำหนดแนวปฏิบัติทางการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละกิจการได้ยึดเป็นแนวปฏิบัติที่แตกต่างกันจึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติทางการบัญชีของกิจการที่มีการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติทางการบัญชีสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยเป็นแนวทางสำหรับธุรกิจให้อุตสาหกรรมในการจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิด

จากกิจกรรมการผลิตและบริการของกิจการและเนื่องจากแรงกระตุ้นและแรงกดดันให้มีการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้น ในด้านข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ด้านลูกค้าและผู้บริโภค ด้านผู้ลงทุนและภาพพจน์และชื่อเสียง ทำให้ธุรกิจอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูนหลายแห่งได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงมีการศึกษาออกแบบโครงการเพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นและการจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นให้เหลือน้อยที่สุดหรือไม่มีผลกระทบเกิดขึ้นพร้อมทั้งนำผลการศึกษาในเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้ไปใช้ในการปรับปรุงขบวนการผลิต

จากมาตรการป้องกันและรักษาสภาพแวดล้อมดังกล่าวจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงหลักการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติทั้งในด้านการบันทึกต้นทุน สินทรัพย์ และหนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม การแสดงรายการในงบการเงิน และการเปิดเผยข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติทางการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงวิธีปฏิบัติทางการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมให้กับกิจการที่มีการลงทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาหลักการบัญชีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาธุรกิจอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

เป็นการศึกษารายการทางการบัญชีสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับต้นทุน สินทรัพย์ และหนี้สินด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม(ISO 14000) ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน จำนวน 12 แห่งรวมถึงการรับรู้รายการ การเสนอรายงาน และการเปิดเผยข้อมูลที่เกิดจากรายการหรือเหตุการณ์ที่กระทบต่อฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกิจการ ที่ต้องรายงานไว้ในงบการเงินของกิจการ แต่ไม่ครอบคลุมถึงการบันทึกทรัพย์สินและวัดค่าต้นทุนหรือ เหตุการณ์ที่กิจการไม่ได้รับรู้ไว้ในกิจการ (ต้นทุนภายนอก : External Cost) ซึ่งสามารถรวมถึงผลกระทบด้านลบต่อมลภาวะทางอากาศและน้ำซึ่งเกิดจากสังคมมากกว่ากิจการ

วิธีการศึกษาการเก็บข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) : ใช้วิธีการออกแบบสอบถาม และวิธีการสัมภาษณ์จากผู้จัดทำบัญชีของธุรกิจที่ได้รับรองมาตรฐานการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม (ISO 14000) ในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน ทั้งหมดจำนวน 12 แห่ง

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) : ศึกษาเอกสารทางวิชาการต่างๆ บทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวกับบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล : ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยนำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ มาเปรียบเทียบกับแนวปฏิบัติทางการบัญชีเพื่อสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบันและสรุปเพื่อชี้ประเด็นที่มีการปฏิบัติ การนำเสนอรวมถึงการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการบัญชีสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน

นิยามศัพท์

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาวะทางกายภาพ ธรรมชาติที่ล้อมรอบซึ่งครอบคลุมถึงอากาศ น้ำพื้นดินพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ต่างๆ และทรัพยากรสูญเสีย เช่นเหมืองแร่ เชื้อเพลิงจากซาก ฟอสซิล เป็นต้น(ผ่องพรรณ เจียรวิริยะพันธ์ , 2542 : 281-282)

การบัญชีสิ่งแวดล้อม หมายถึง การบัญชีที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบและการตอบสนองขององค์การธุรกิจที่มีผลกระทบจากสภาพแวดล้อม หรืออาจกล่าวได้ว่าการบัญชีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม เป็นบัญชีที่มีลักษณะดังต่อไปนี้(พรธมนิภา รอดวรรณะ, 2538: 45)

1. การบัญชีที่มีการรับรู้และสร้างความต้องการในการลดผลกระทบในทางลบของสภาพแวดล้อม
2. การบัญชีที่แยกต้นทุนและรายได้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมออกจากบัญชีดั้งเดิมเป็นขั้นตอนในการสร้างจุดเริ่มต้นของการแสดงผลกระทบสภาพแวดล้อม
3. เป็นการสร้างรูปแบบใหม่ของระบบบัญชีที่มีทั้งข้อมูลทางการเงินและไม่ใช่ข้อมูลทางการเงิน
4. เป็นการพัฒนารูปแบบใหม่ของการวัดผลการปฏิบัติงานการรายงานและการประเมินมูลค่าเพื่อวัตถุประสงค์ทั้งภายในและภายนอก
5. เป็นการกำหนด ทดสอบและหาวิธีในการลดข้อขัดแย้งระหว่างวิธีการบัญชีดั้งเดิมกับผลกระทบของสภาวะแวดล้อม
6. เป็นการทดลองกับวิถีทางอันเป็นหลักเกณฑ์หรือหลักการที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

สินทรัพย์ หมายถึง ทรัพยากรที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกิจการที่เกิดจากผลการประกอบกิจการทางธุรกิจในปัจจุบันและผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต

หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันในปัจจุบันของกิจการที่เกิดจากเหตุการณ์ในอดีต โดยการชำระหนี้คาดว่าจะส่งผลให้เกิดกระแสการไหลออกของทรัพยากรซึ่งเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกิจการ

หนี้สินที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต หมายถึง ภาระผูกพันที่อาจเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ในอดีตที่เป็นอยู่ ณ วันที่ในงบการเงิน แต่ผลที่จะยืนยันว่าเกิดขึ้นหรือไม่จะขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนในอนาคตซึ่งกิจการไม่สามารถควบคุมได้

ต้นทุนสิ่งแวดล้อม หมายถึง ต้นทุนที่เกิดจากการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบต่อประกอบการประกอบธุรกิจของกิจการภายใต้ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมรวมถึงต้นทุนอื่นๆที่ถูกกำหนดจากวัตถุประสงค์และความต้องการของกิจการ

หนี้สินด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ภาระผูกพันเกี่ยวกับต้นทุนสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในกิจการและเป็นไปตามหลักเกณฑ์การรับรู้หนี้สิน หากจำนวนเงินหรือระยะเวลาของค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้สินไม่แน่นอน หนี้สินสิ่งแวดล้อมในบางประเทศจะกำหนดเป็นค่าเผื่อหนี้ด้านสิ่งแวดล้อม

รายจ่ายฝ่ายทุน หมายถึง การบันทึกต้นทุนสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์ที่เกี่ยวข้อง หรืออาจบันทึกแยกเป็นสินทรัพย์ต่างหากตามความเหมาะสม

ภาระข้อผูกพัน หมายถึง หน้าที่หรือความรับผิดชอบที่มีเงื่อนไขต้องชำระต่อบุคคลอื่น โดยการโอนหรือใช้สินทรัพย์ในอนาคตหรือมีเงื่อนไขการให้บริการหรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นเชิงเศรษฐกิจตามวันที่พิจารณาหรือกำหนดหรือตามการเกิดของเหตุการณ์ที่ระบุไว้หรือตามข้อเรียกร้อง

ภาระข้อผูกพันตามกฎหมาย หมายถึง ภาระผูกพันที่มีพื้นฐานมาจากกฎหมายกฎระเบียบหรือข้อตกลง การกำหนดภาระผูกพันสามารถสร้างขึ้นมาจากข้อเท็จจริงในสถานการณ์ที่เจาะจงหรือเกิดจากข้อพิจารณาด้านจรรยาบรรณ หรือจริยธรรมที่กิจการไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวปฏิบัติ ทางการบัญชีสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือจังหวัดลำพูน
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงวิธีปฏิบัติทางการบัญชี เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับบริษัทอื่นที่มีการลงทุนเพื่อสิ่งแวดล้อมต่อไป